

مقدمه	۷
شرح حال مرتضی نی داود	۹
۱. تولد	۱۱
۲. خانواده پدری	۱۱
۳. تحصیلات	۱۱
۴. فراگیری موسیقی	۱۲
۵. تدریس و تأسیس «مدرسه موسیقی درویش»	۱۲
۱-۵. مکاتبات «مدرسه موسیقی درویش»	۱۳
۲-۵. پروگرام (طرح درس)	۱۳
۶. تشکیل خانواده	۱۶
۷. فعالیت در رادیو	۱۶
۸. ردیف	۱۸
۱-۸. مراحل ضبط ردیف	۱۸
۲-۸. دلایل ضبط ردیف	۱۸
۳-۸. اهمیت ردیف و حفظ فرهنگ ایرانی	۱۸
۴-۸. گله مندی از منتشر نشدن ردیف	۱۹
۵-۸. نسخ متفاوت از ردیف	۱۹
۶-۸. انتشار ردیف	۱۹
۷-۸. نوازندگی ردیف	۱۹
۸-۸. نام گوشه‌های ردیف	۲۰
۹. شاگردان	۲۱
۱۰. مرتضی نی داود و قمرالملوک وزیری	۲۲
۱۱. نظر مرتضی نی داود درباره درویش خان	۲۳
۱-۱۱. مشخصات هنری درویش خان از نگاه مرتضی نی داود	۲۳
۲-۱۱. داستان نوازندگی درویش خان	۲۴

۱۲. کنسرت‌های مرتضی نی‌داود	۲۴
۱۲-۱. کنسرت‌های همراه با عارف	۲۴
۱۲-۲. کنسرت همدان، کرمانشاه	۲۵
۱۲-۳. کنسرت قمر و اخوان (برادران) نی‌داود	۲۵
۱۲-۴. برپایی کنسرت برای رضا محجوبی	۲۶
۱۲-۵. اطلاعیه کنسرت در روزنامه اطلاعات	۲۶
۱۲-۶. گزارش کنسرت در روزنامه اطلاعات	۲۶
۱۲-۷. یادبود قمرالملوک وزیری	۲۸
۱۳. سلائق و علائق	۲۹
۱۳-۱. انواع موسیقی	۲۹
۱۳-۲. موسیقی ایرانی	۲۹
۱۳-۳. نوگرایی	۳۰
۱۳-۴. توجه به اجتماع	۳۰
۱۳-۵. توجه به شعر	۳۰
۱۳-۶. تصنیف	۳۱
۱۳-۷. آموزش موسیقی	۳۱
۱۳-۸. ساز مرتضی نی‌داود	۳۲
۱۴. خاطرات و داستان‌ها	۳۲
۱۴-۱. کلاس درویش‌خان	۳۲
۱۴-۲. بریدن دست مرتضی نی‌داود	۳۲
۱۴-۳. دزدی از خانه مرتضی نی‌داود	۳۲
۱۴-۴. بلبل و دسته تار	۳۲
۱۴-۵. امتحان صدای مهمانان	۳۳
۱۴-۶. ذات‌الریه جهان‌شاه و پناه بردن به ساز	۳۳
۱۵. ویژگی‌های اخلاقی	۳۳
۱۶. گرامیداشت	۳۴
۱۶-۱. تالار رودکی (۱۳۵۵)	۳۴
۱۶-۲. تاتر ویل ژابل (۱۳۶۹)	۳۴
۱۶-۳. تالار رودکی (۲۹ آذر ۱۳۸۷)	۳۴
۱۶-۴. موقوفات افشار، کانون زبان فارسی (۱۹ آبان ۱۳۹۵)	۳۴
۱۶-۵. تقای ماهیان در تور برای بزرگداشت نی‌داود (۱۳۵۲)	۳۵
۱۶-۶. ماهنامه گزارش موسیقی (۱۳۸۹)	۳۵
۱۷. اشعار مرتبط	۳۵
دیسکوگرافی (اثرناسی)	۳۹
۱. شیوه تهیه و نگارش	۴۱
۲. اهمیت دیسکوگرافی	۴۱
۳. شرح شاخص‌های جداول دیسکوگرافی	۴۱
۳-۱. ردیف	۴۱
۳-۲. مدت	۴۲
۳-۳. عنوان	۴۲
۳-۴. مطلع	۴۲

۳-۵. شاعر	۴۲
۳-۶. لیبل شناسی و اطلاعات صفحات	۴۲
۳-۷. خواننده	۴۵
۳-۸. ساز	۴۵
۴. جدول دیسکوگرافی مرتضی نی داود	۴۶
۵. جدول دیسکوگرافی موسی نی داود	۶۵
۶. آثار موسیقی دانان دیگر در صفحات مرتضی نی داود	۶۶
۷. آثار مشابه به شیوه نوازندگی مرتضی نی داود	۶۸
تحلیل آماری دیسکوگرافی	
۱. تعداد صفحات	۷۱
۲. وضعیت کلام بر اساس روی صفحات	۷۱
۳. بخش بندی بر اساس ساختار صفحات موجود	۷۳
۳-۱. بخش بندی ساختارهای آثار با کلام	۷۳
۳-۲. بخش بندی ساختارهای آثار بی کلام	۷۴
۴. خواننده (بر اساس تعداد صفحه)	۷۴
۵. سازهای ملودیک	۷۵
۶. کوک تار	۷۵
۷. شاعر	۷۶
۷-۱. پدیدآوران مشخص در تصنیف و ضریبی	۷۷
۷-۲. پدیدآوران مشخص در ساز و آواز	۷۷
۸. مایه	۷۸
۸-۱. مایه آثار در قالب تصنیف یا ضریبی	۷۸
۸-۲. مایه آثار در قالب ساز و آواز	۷۹
ضمائم و تصاویر	
۱. مکاتبات «مدرسه موسیقی درویش»	۸۳
۲. تصاویر مصاحبه ها	۹۴
۳. تصاویر مرتضی نی داود	۹۸
۴. تصویر شعر دست نویس عبدالله طالع همدانی برای مرتضی نی داود	۱۰۵
۵. تصویر نت چاپ شده تصنیف «دختر زیبا»	۱۰۶
منابع	
۱. منابع مکتوب	۱۱۰
۲. منابع صوتی	۱۱۱
۳. منابع تصویری	۱۱۱
۴. منابع اینترنتی	۱۱۱
نمایه اشخاص	
۱۱۳	
نت نگاری و تحلیل آثاری از مرتضی نی داود	2 (۲۱۱)

ضرورت بررسی پیشینه تحقیق بر کسی پوشیده نیست و در تمام مباحث نظری و عملی، بشر به این نتیجه رسیده که از مسیرهای گوناگون به تجربه‌های پیشینیان دست پیدا کند و یافته‌های آنان را در نظر بگیرد. در موسیقی عملی نیز این امر ضرورت دارد زیرا مباحثی که از طریق آموزگاران و اساتید موسیقی به فراگیران منتقل می‌شود نتیجه ذوق و دریافت آنان بوده و ممکن است در این مسیر مباحث متعدد زیبایی‌شناختی یا فنی انتخاب یا ادراک نشده باشد. بررسی آثار پیشینیان باعث می‌شود تا بی‌واسطه با ویژگی‌های متفاوت آثار آنان ارتباط برقرار کرده و دستمایه‌های بیشتری برای معماری مباحث نظری و عملی بیابیم.

نکته دیگر که از اهمیت بسزایی برخوردار است ثبت و ضبط بخشی از تاریخ شفاهی است که با گذشت زمان از ما فاصله گرفته و نه تنها درک آن‌ها دشوار می‌شود بلکه امکان نابودی منابع وجود دارد. متأسفانه با کوتاهی یا بی‌دقتی برخی از پژوهشگران در این حوزه دو آسیب جدی مجال بروز پیدا می‌کند، ابتدا ابرازنظرهای شخصی و سلیقه‌ای که اتفاقاً در جامعه ما به سرعت فراگیر شده و به گفتمان رسمی و حتی دانشگاهی بدل می‌شود و دیگر تحریف هدفمند تاریخ است که آگاهانه و با اهداف مشخص انجام می‌شود. پژوهشگر می‌تواند بی‌طرف و با دقت عرصه را بر این‌گونه تحلیل‌ها ببندد تا تاریخ به‌دور از هرگونه سلیقه و عناد ثبت شود.

در مورد مرتضی‌نی‌داود این اتفاق افتاده است و برخی منابع سعی کرده‌اند تا با تکیه بر جنبه‌های عقیدتی به نوعی سبک‌سازی جعلی پردازند و ایشان را از دریای خروشان موسیقی ایرانی جدا کنند و شیوه مستقلی به ایشان نسبت دهند.

در وهله اول این مسئله بزرگ جلوه نمی‌نماید اما در واقع او را که در تداوم فرهنگ ایرانی بود و به‌واسطه اساتید خویش با این فرهنگ آشنا و کوشش‌های فراوان برای ارائه آن متحمل شد را از این جریان جدا کرده و با استناد به چند تفاوت فنی که به‌نحوی در همه اساتید وجود دارد به‌عنوان یک جریان یا سبک مجزا معرفی می‌کنند، در صورتی که یکی از پررنگ‌ترین جنبه‌های شخصیتی ایشان تعلق به فرهنگی ایرانی است که بارها در این ارتباط سخن گفته است. فرهنگ ایرانی، قدمتی کهن و تنوعی خیره‌کننده دارد که با تمام تفاوت‌ها به‌عنوان فرهنگ ایرانی شناخته می‌شود و یکی از وظایف پژوهشگر معرفی حقیقت این فرهنگ است.

یکی از دستاوردهای مرکز حفظ و اشاعه موسیقی، توجه به آثار پیشینیان بود که امروزه در طرح درس‌های تصویب‌شده برخی آکادمی‌های آموزش موسیقی نیز لحاظ شده است و تحقیق‌های نظری و عملی متعددی در این ارتباط به رشته تحریر درآمده که متأسفانه عموماً جامع و کامل نیستند. با امید به اینکه با برنامه‌ریزی دقیق با استفاده از منابع بیکران موجود علاقه‌مندان و دانشجویان قدم‌های استواری در این مسیر بردارند.

مرتضی‌نی‌داود یکی از بزرگ‌ترین موسیقی‌دانان سرشناس و بااصالت موسیقی ایرانی است که بررسی زندگی و آثار ایشان در شرایط پیچیده موسیقی امروز، راهگشاست. نی‌داود هنرمندی است که در طول زندگی هنری

خود با حفظ اصالت، توانست آثار فراگیر و مشهوری به جامعه ارائه کند که حقیقتاً کاری دشوار است؛ مسئله‌ای که جامعه امروز موسیقی ایران نیز با آن روبرو است یعنی دوراهی جذابیت عمومی یا حفظ اصالت. طبیعی است که بررسی آثار ایشان بدون توجه به شرایطی که در آن زندگی کرده است ممکن نیست، به همین دلیل مطالب این کتاب به شرح احوال و تحلیل آثار این استاد گران قدر پرداخته و سپس نت‌نگاری و تحلیل برخی از آثار ایشان را ارائه کرده است. به منظور تکمیل منابع صوتی و تصویری این کتاب از اشخاص و سازمان‌های متعددی کمک گرفته شده است که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنم. هنرمند و پژوهشگر ارجمند جناب آقای هوتن شرف‌بیانی که در نت‌نگاری این مجموعه زحمات بی‌دریغ کشیدند. جناب آقای مهندس امیر منصور که دریایی از اطلاعات تاریخ موسیقی و دیسکوگرافی هستند و اگر اطلاعات و زحمات ایشان نبود امکان نگارش بخش دوم نبود. هنرمند و پژوهشگر ارجمند آقای محمدرضا شرایلی که در تکمیل اطلاعات و منابع صوتی کمک‌های شایانی کردند. سازمان صداوسیما که با تکمیل منابع تصویری و ارائه تجهیزات صوتی انجام این پژوهش را ممکن ساخت و در نهایت مجموعه موزه موسیقی ایران، که مجموعه‌ای بی‌نظیر در حوزه موسیقی ایرانی به حساب می‌آید، سهم بسزایی در شکل‌گیری این پژوهش داشت به‌ویژه جناب آقای علی مرادخانی مدیر عامل موزه موسیقی ایران و سرکار خانم زهرا حبیبی‌زاد، مدیر آرشیو این مجموعه که زحمات زیادی در راستای تکمیل منابع صوتی، تصویری و اطلاعات مربوطه متحمل شدند.

سپاس فراوان از مدیران و همکاران انتشارات هنر موسیقی به‌ویژه هنرمند گرامی جناب آقای مهدی ستایشگر و سرکار خانم مژگان زرین‌نقش که با دیدگاه فرهنگی مرا یاری کردند و از هیچ‌گونه همکاری دریغ نکردند تا کتاب به چاپ برسد.

در نهایت امیدوارم به‌واسطه ارتباط هنرمندان، پژوهشگران، مجموعه‌داران و صاحب‌نظران، مطالب و منابع این کتاب در چاپ‌های بعدی به غنای بیشتری برسد تا شایسته این شخصیت بزرگ و بی‌همتای موسیقی ایران باشد. نگارش این کتاب یکی از وظایفی بود که همیشه بر شانه‌های نگارنده سنگینی می‌کرد و امیدوارم ادای دینی باشد به محضر استاد مرتضی نی‌داود که همیشه از او آموخته‌ام.

محمدامین میراحمدی

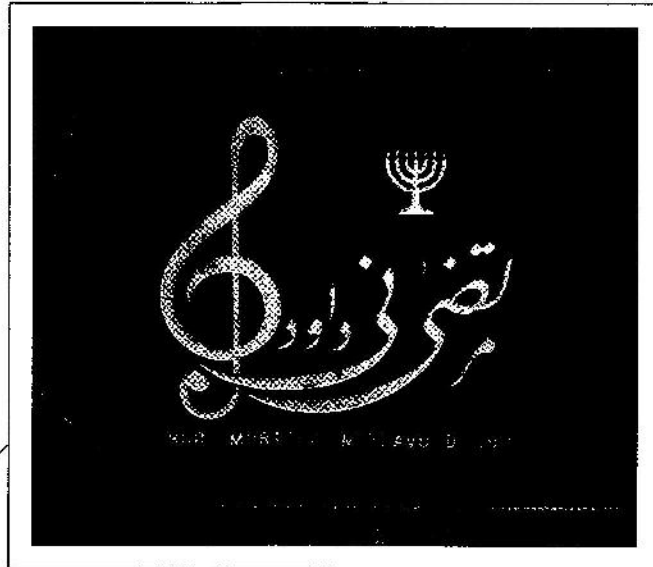
مرداد ماه ۱۳۹۷

تولد

مرتضیٰ نی داود آهنگ‌ساز، ردیف‌دان، مدرس و نوازندهٔ موسیقی ایرانی است که در سال ۱۲۷۹ هجری شمسی^۱ برابر با ۱۹۰۰ میلادی در تهران متولد شد (کهنیم، ۱۳۷۱: ۶۶۴) و در روز سه‌شنبه ۹ مرداد ۱۳۶۹ برابر با ۳۱ جولای ۱۹۹۰ میلادی در شهر لس آنجلس ایالت کالیفرنیا آمریکا درگذشت. پیکر ایشان در آرامگاه کولما در جنوب سان‌فرانسیسکو به خاک سپرده شد (زیوند، ۱۳۸۵: ۱۶۳).

۱

تصویر شماره ۱.
سنگ مزار مرتضیٰ نی داود

خانواده پدری

مرتضیٰ نی داود در خانواده‌ای موسیقی‌پیشه به دنیا آمد (بهروزی، ۱۳۶۷: ۲۹۸). بالاخان ضرب‌گیر، پدر مرتضیٰ نی داود و یحیی خان پدر بزرگش بود (بی‌نام، ۱۳۳۱: ۴). مادر او دیورای نام داشت. بالاخان نوازندهٔ تنبک بود که تنبک را نزد حاجی خان (آقا جان دوم) فرا گرفته بود (خالقی، ۱۳۹۰: ۲۶۵) و دارای پنج پسر و چهار دختر بود (همان). موسیقی و کارهای هنری در خانوادهٔ یهودی‌مذهب بالاخان رایج بود و خیلی از اعضای این خانواده به امور هنری مشغول بودند.

۲

بعد از اجباری شدن شناسنامه، بالاخان به پیشنهاد درویش‌خان^۲ نام خانوادگی «نی داود» را که مربوط به یکی از گوشه‌های دستگاه همایون است، برای خاندان خود برگزید (هیربد، ۱۳۳۱: ۴) و از آن‌پس تمام اعضای این خانواده با این نام شناخته شدند؛ مانند موسی نی داود (نوازندهٔ کمانچه و ویلن) و سلیمان نی داود (نوازندهٔ تار).

تحصیلات

بالاخان، مرتضیٰ را برای تحصیل به مدرسهٔ آلیانس فرستاد (هیربد، ۱۳۳۱: ۴) اما در منابع به‌طور مشخص ذکر شده که او تا چه مقطعی تحصیل کرد، ولی به سپری کردن تحصیلات مقدماتی وی اشاره شده است (سپینتا، ۱۳۸۲: ۲۱۵). در برخی از منابع نیز از توجه کامل او به موسیقی در دوران تحصیل سخن رفته است (هیربد، ۱۳۳۱: ۴).

۳

۱. در این کتاب تاریخ‌ها بر اساس هجری شمسی نوشته شده است.

2. July.

۳. دومین و تأثیرگذارترین استاد مرتضیٰ نی داود.

فراگیری موسیقی

۴

مرتضی نی‌داود مقدمات موسیقی را نزد پدرش آموخت (ذوالفنون، ۱۳۶۲، منابع تصویری). از زمانی که بالاخان متوجه علاقه پسرش به نوازندگی شد، با وجود اینکه او کمتر از شش سال داشت او را به رمضان ذوالفقاری سپرد که مرتضی حدود هفت ماه نزد وی شاگردی کرد (هیرید، ۱۳۳۱: ۴)؛ در هشت سالگی خدمت میرزاحسینقلی رسید (قنبری، ۱۳۵۱، منابع صوتی) و دوره‌های ایشان را طی حدود شش سال تمام کرد و بنا بر پیشنهاد میرزاحسینقلی به منظور ادامه آموزش نزد درویش‌خان رفت (بهریزی، ۱۳۵۵، منابع صوتی).

نی‌داود زمانی که نزد درویش‌خان رفت، ۱۳ ساله بود و به گفته خودش حدود دو سال نزد ایشان به فراگیری ساز تار پرداخت (قنبری، ۱۳۵۱، منابع صوتی)، سپس در کلاس ایشان حضور مستمر داشت و به‌عنوان خلیفه کلاس به امور شاگردان رسیدگی می‌کرد.

کلاس‌های میرزاحسینقلی و درویش‌خان در آن زمان هفته‌ای سه روز برگزار می‌شد و شاگردان انفرادی و بدون نت، روی زمین می‌نشستند و مشغول یادگیری می‌شدند. به گفته نی‌داود، هزینه حضور در کلاس این اساتید مختصر بود، شهریه کلاس مرحوم آقااحسینقلی دو تومان و مرحوم درویش‌خان سه تومان در ماه بود و این هزینه بابت یک ماه و هفته‌ای سه روز کلاس پرداخت می‌شد (قنبری، ۱۳۵۱، منابع صوتی).

نی‌داود می‌گوید آقااحسینقلی نواختن قطعات متریک (ضربی) را دون شأن می‌دانست (ذوالفنون، ۱۳۶۲، منابع تصویری) در نتیجه احتمالاً آموزه‌های میرزاحسینقلی بیشتر ردیف بوده است. در مصاحبه‌ای دیگر نیز اشاره می‌کند به قطعات ضربی که درویش‌خان می‌ساخته و تدریس می‌کرده (بهریزی، ۱۳۵۵، منابع صوتی)، بنابراین حداقل بخشی از آموزه‌های درویش‌خان شامل قطعات ضربی بوده است.

مرتضی نی‌داود هنگامی که شاگرد درویش‌خان بود، بعدازظهرها پس از تعطیلی مدرسه در اداره کلاس و تدریس به استادش کمک می‌کرد، وی در این زمینه گفته است: «سن مرحوم درویش‌خان که زیاد شد، قسمتی از کلاس بعدازظهر را به بنده واگذار کردند، از مدرسه که می‌آمدم می‌رفتم کلاس درویش‌خان، شاگردان را حاضر می‌کردم، گاهی مشق می‌دادم، گاهی استاد نمی‌توانست [سر] کلاس حاضر شود بنده می‌رفتم کارهای کلاس و شاگردان را انجام می‌دادم» (بهریزی، ۱۳۵۵، منابع صوتی). در همین دوران بود که نی‌داود جوان آمادگی لازم برای تدریس موسیقی را به‌دست آورد.

نی‌داود مدتی در خانه پدری واقع در خیابان ناصریه (ناصر خسرو کنونی) کلاس خصوصی تار داشت (میرزاده، ۱۳۹۰، منابع اینترنتی)، سپس با حمایت سید ولی‌الله نصر (عضو شورای عالی فرهنگ) اجازه‌نامه کلاس موسیقی را دریافت کرد و در خیابان ظهیرالاسلام (در نزدیکی خانه ابوالحسن‌خان صبا) کلاس موسیقی دایر کرد (رستاخیز، ۱۳۵۵: ۷). بعد از درگذشت درویش‌خان (۱۳۰۵) درخواست و طرح درس (پروگرام) خود را به منظور تأسیس مدرسه موسیقی به وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه تقدیم کرد که در بیستم آبان ۱۳۰۶ در نودوششمین جلسه رسمی شورای معارف درخواست وی مطرح و به نام «مدرسه موسیقی درویش» تصویب شد (جوادی، ۱۳۸۰: ۷۲۶). در این زمان دکتر علی‌اصغر حکمت وزیر معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه بود.

به نقل از نی‌داود، درویش‌خان پسری نداشت تا راهش را ادامه دهد و فقط دو دختر داشت که یکی از آن‌ها قبل از درگذشت استاد از دنیا رفت (بهریزی، ۱۳۵۵، منابع صوتی)، به این دلیل و به پاس زحمات درویش‌خان، او نام «مدرسه موسیقی درویش» را برگزید (مبصری، ۱۳۸۱: ۳۳).

در این مدرسه مرتضی‌خان نی‌داود به آموزش تار مشغول بود، اما قمرالملوک وزیری و ملوک ضربانی در همین مدرسه نزد او آواز آموختند (بهریزی، ۱۳۵۵، منابع صوتی). موسی نی‌داود (نوازنده کمانچه و ویلن) و سلیمان نی‌داود (نوازنده تار) که برادران مرتضی بودند، نیز در این مدرسه تدریس داشتند (میرزاده، ۱۳۹۰، منابع اینترنتی). این مدرسه در خیابان فردوسی (علاءالدوله)، کوچه بختیاری‌ها که بعدها به کوچه بانک معروف شد در شماره سه برپا بود (نی‌داود، ۱۳۰۸: ۲).

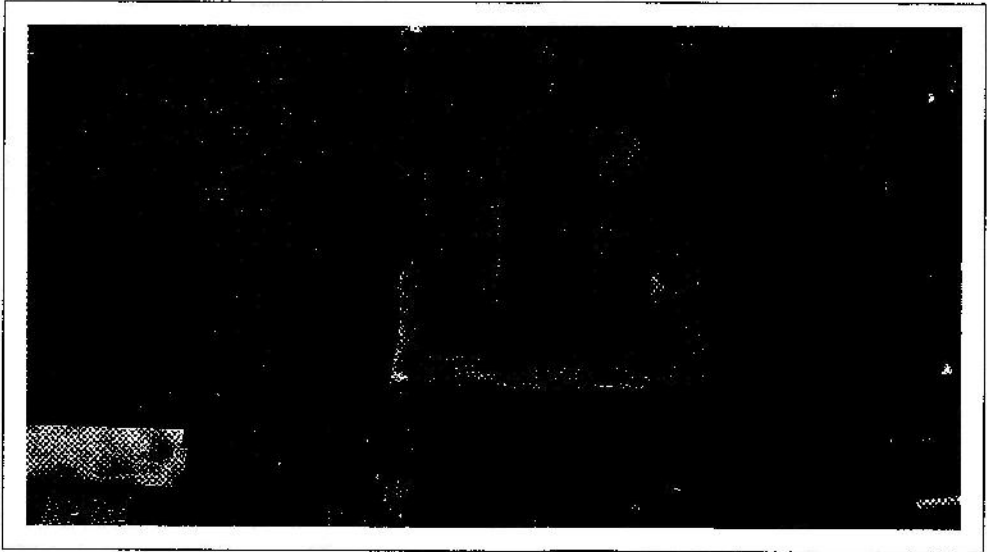
نکته قابل توجه این است که فقط یک بنا در نشانی مذکور وجود دارد که چنین قدمتی دارد بنابراین به‌احتمال زیاد همان مکان «مدرسه موسیقی درویش» است. به گفته اهالی، قدیمی‌ترین شخص آن محل که آقای ابراهیمی نام دارد و ۶۶ ساله است، در مغازه کوچک زیر این بنا به کسب و کار مشغول است. او در پاسخ به این پرسش

تدریس و تأسیس «مدرسه موسیقی درویش»

۵

که آیا اینجا «مدرسه موسیقی درویش» بوده است یا نه می‌گفت: «مدرسه که نه، ولی کلاس موسیقی فی داود بوده» و ذکر کرده است که تا اوایل انقلاب نیز پسر فی داود به این بنا سر می‌زد، اما دیگر او هم نیامد. جالب است که قبوض برق این بنا هنوز به نام مرتضیٰ فی داود صادر می‌شود.

تصویر شماره ۲.
مکان احتمالی «مدرسه موسیقی درویش»

۱-۵. مکاتبات «مدرسه موسیقی درویش»

مرتضیٰ فی داود اوایل سال ۱۳۰۶ ضمن اشاره به دریافت کردن تصدیق‌نامه و مدال‌های مرحوم درویش، درخواستی مبنی بر بازگشایی مدرسه عملی موسیقی به نام درویش برای سازهای تار، ویلن و پیانو تقدیم مقام منبع وزارت معارف می‌کند (ضمائم، تصویر ضمیمه ۱)، سپس چهارم اردیبهشت ۱۳۰۶ درخواستی دیگر توسط ایشان نوشته می‌شود که در آن تعلیمات مدرسه به سه دوره تقسیم شده؛ دوره اول دو سال، دوره دوم شش ماه و دوره سوم یک سال و نیم که در مجموع معادل چهار سال بوده است (ضمائم، تصویر ضمیمه ۲). این درخواست بعداً با گواهی سجل احوال و گواهی سوء پیشینه از عدلیه و نظمیہ تکمیل شد (ضمائم، تصاویر ضمائم ۳ الی ۷) و در نهایت در نودوششمین جلسه رسمی شورای عالی معارف به تاریخ ۱۳۰۶/۰۸/۱۷ مطرح، تصویب و ابلاغ شد (ضمائم، تصاویر ضمائم ۸ و ۹).

۲-۵. پروگرام (طرح درس)

در این دوره یکی از شرایط درخواست اجازه‌نامه مدرسه موسیقی ارائه طرح درس بوده و در مکاتبات علی‌اکبر شهنازی به منظور تأسیس «مدرسه موسیقی شهنازی» نیز طرح درس ارائه شده است (جوادی، ۱۳۸۰: ۶۹۸). طرح درس مرتضیٰ خان فی داود با عنوان «اسامی آوازهای دوره متوسطه مدرسه درویش (تعلیمات عالیة موسیقی ایرانی)» ارائه شده و بیانگر دوره چهارساله متوسطه است (نک به: ضمائم، تصاویر ضمائم ۱۰ تا ۱۷). این نکته در مقایسه تعداد کل گوشه‌های این طرح درس (۱۵۸) با ردیف ضبط‌شده ایشان (۲۹۰) نیز مشهود است. غیر از سه دستگاه پایانی طرح درس یعنی دستگاه‌های همایون، نوا و راست‌پنجگاه مابقی مایه‌ها از نظر تعداد گوشه نسبت به ردیف محدودتر هستند و این آمار نیز بیانگر مختصر بودن این طرح درس نسبت به ردیف ضبط‌شده ایشان است.

در این طرح درس که اصل آن در بخش ضمائم این کتاب آمده، ترتیب آموزش دستگاه‌ها بدین گونه است: شور (بیات ترک، اصفهان، افشاری، ابو عطا، دشتی)، ماهور، سه‌گانه، چهارگاه، همایون، نوا، راست‌پنجگاه.